hier opgewekt

samen wérkt

ZES GEMEENTEN & LOKALE DUURZAME ENERGIE-INITIATIEVEN OVER SAMENWERKING

NAAR INHOUD

Deze brochure is een uitgave van HIER opgewekt,
november 2015.

Tekst en redactie | HIER opgewekt en VOXX communicatie
Vormgeving | Taluut

Met medewerking van:
Ad van de Ven | Willem Buiter | Marjolein Jellema-Pardoen
Martien Bots | Joost Brinkman | Monique Hoogwijk
Derk Hueting | Barbet Hendriks-Punt | Rob Massuger
Jeroen Oosterling | André Oosting | Wim Meulenkamp
Erik Reinderink | Wilma Paalman | Willem Heesen
Onze dank gaat uit naar iedereen die heeft meegeholpen aan de totstandkoming van deze brochure.

Aan deze brochure kunnen geen rechten worden ontleend.
Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming van HIER opgewekt worden gepubliceerd of vermenigvuldigd.

HIER opgewekt is een initiatief van het HIER Klimaatbureau.
In HIER opgewekt werken het HIER Klimaatbureau en ODE-Decentraal samen.

HIER opgewekt wordt mede mogelijk gemaakt door Alliander, Fudura, Stedin en de VNG.

SAMENWERKEN AAN KLIMAATNEUTRALITEIT...

Komen tot een klimaatneutrale gebouwde omgeving en duurzame buurten is een enorme en complexe opgave. Gemeenten, burgers, bedrijven en netbeheerders kunnen dit niet alleen. Er zit veel kracht en energie bij burgers zelf, die op eigen initiatief duurzame energie opwekken en hun woningen verduurzamen. Lokale duurzame energie-initiatieven kunnen daarmee als aanjager én verbinder een strategische partner zijn in de verdere realisatie van gemeentelijke duurzaamheidsdoelstellingen.

...GAAT NIET VANZELF...

In de praktijk is een relatie tussen gemeenten en duurzame energie-initiatieven niet vanzelfsprekend. Gemeente en initiatief weten elkaar soms nog niet goed te vinden. Hoe kun je elkaar beter begrijpen en ook vooral vertrouwen als solide partner? Dit gaat niet van de ene op de andere dag. In deze publicatie laten we zes gemeenten en zes initiatieven aan het woord, vanuit verschillende uitgangssituaties. Initiatieven kunnen volwassen organisaties zijn, die meerdere projecten gerealiseerd hebben of juist nog bezig zijn met opstarten. Ook gemeenten hebben verschillende ambities en mogelijkheden.

...MAAR WE ZIEN DAT HET KAN!

We zien dat succesvolle samenwerkingen tot succesvolle projecten leiden. En we zien ook langzaamaan meer structurele partnerschappen ontstaan. Hoe is dat bij de voorbeelden in deze publicatie gegaan en welke plannen hebben ze nog meer? Hopelijk biedt deze publicatie inspiratie voor gemeenten en initiatieven. Dat het kán.

inhoud

5 ZES SITUATIESCHETSEN

8 VERHALEN VAN GEMEENTEN EN LOKALE DUURZAME ENERGIE INITIATIEVEN

31 SAMENWERKING IS DE SLEUTEL...

34 BIJLAGE: VRAGENLIJST

Zes situatieschetsen

Meer inzicht in de positie en de mogelijkheden van de ander voorkomt teleurstellingen achteraf. Iedere gemeente en ieder initiatief is uiteindelijk uniek. Achterin deze publicatie is een lijst met vragen opgenomen die gemeenten en initiatieven kunnen gebruiken om elkaars specifieke situatie en uitgangspunten beter te leren kennen.

Er zijn ook zéker overeenkomsten. Deze kunnen helpen bij het bepalen van de eigen positie en het vinden van vergelijkbare praktijkvoorbeelden.

Grofweg herkennen we de volgende typologieën in combinaties tussen gemeenten en initiatieven.

1 BEPERKTE AMBITIES GEMEENTE & STARTEND INITIATIEF

- De rol van gemeente is beperkt. De wethouder heeft duurzaamheid niet als hoogste prioriteit. De ambtenaar waarmee het initiatief in contact staat, heeft ook veel andere taken en daarom weinig tijd.
- Er is een jong initiatief dat plannen heeft gemaakt of net een eerste project heeft gerealiseerd, zoals het collectief inkopen van zonnepanelen, energievoorlichting geven of een buurtactiviteit organiseren.

2 BEPERKTE AMBITIES GEMEENTE & STEVIG INITIATIEF

- De rol van gemeente is beperkt. De wethouder heeft duurzaamheid niet als hoogste prioriteit. De ambtenaar waarmee het initiatief in contact staat, heeft ook veel andere taken en daarom weinig tijd.
- Het initiatief voert zelfstandig projecten uit en wil hier graag de gemeente meer bij betrekken. Het initiatief zoekt ook samenwerking met het lokale bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties.

3 HOGE AMBITIES, MAAR BEPERKTE MIDDELEN GEMEENTE & STARTEND INITIATIEF

- De gemeente heeft een ambitie geformuleerd en uitvoeringsplannen opgesteld. De wethouder vindt duurzaamheid belangrijk, maar moet ook bezuinigen. De ambtenaar die is aangewezen, heeft beperkte tijd en budget voor duurzaamheid.
- Er is een jong initiatief met ambitieuze plannen, maar nog weinig ervaring met projectrealisatie. Het initiatief werkt aan projecten, zoals het collectief inkopen van zonnepanelen, energievoorlichting geven of een buurtactiviteit organiseren.

4 HOGE AMBITIES, MAAR BEPERKTE MIDDELEN GEMEENTE & STEVIG INITIATIEF

- De gemeente heeft een ambitie geformuleerd en uitvoeringsplannen opgesteld. De wethouder vindt duurzaamheid belangrijk, maar moet ook bezuinigen. De ambtenaar die is aangewezen, heeft beperkte tijd en budget voor duurzaamheid.
- Er is een stevig initiatief dat al meerdere projecten gerealiseerd heeft. Ook complexere projecten, zoals een zonnepark, windmolen of energieloket. Het initiatief streeft naar meer samenwerking met gemeente, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties.

5 HOGE AMBITIES EN MIDDELEN BESCHIKBAAR BIJ GEMEENTE & STARTEND OF GEEN INITIATIEF

- De gemeente is ambitieus en heeft uitvoeringsplannen opgesteld. De wethouder heeft duurzaamheid hoog op de agenda staan. Er is een duurzaamheidsambtenaar aangewezen die budget heeft voor de uitvoering van projecten. De gemeente wil verduurzaming actief faciliteren en stimuleren.
- Er is geen of een startend initiatief, dat nog weinig projecten heeft gerealiseerd.

6 HOGE AMBITIES EN MIDDELEN BESCHIKBAAR BIJ GEMEENTE & STEVIG INITIATIEF

- De gemeente is ambitieus en heeft uitvoeringsplannen opgesteld. De wethouder heeft duurzaamheid hoog op de agenda staan. Er is een duurzaamheidsambtenaar aangewezen die budget heeft voor de uitvoering van projecten. De gemeente wil verduurzaming actief faciliteren en stimuleren.
- Er is een stevig initiatief dat al meerdere projecten gerealiseerd heeft. Ook complexere projecten, zoals een zonnepark, windmolen of energieloket. Het initiatief streeft naar meer samenwerking met gemeente, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties.

We willen de gemeenten bewijzen dat we geen eendagsvlieg zijn

AD VAN DE VEN, INITIATIEFNEMER VAN KEMPENENERGIE

KEMPENENERGIE EN DE BRABANTSE KEMPEN: HOE WERKEN JULLIE SAMEN?

"KempenEnergie is in april 2013 begonnen om de Kempengemeenten te helpen hun duurzaamheidsdoelstellingen te behalen. Bijvoorbeeld door burgers te informeren over energiebesparing. Bij ons Energieloket in Eersel kunnen inwoners uit de regio terecht met vragen over energiebesparing. Daarmee nemen we de gemeenten werk uit handen. Om dit goed te kunnen doen, hebben we de vijf Kempengemeenten gevraagd om een financiële tegemoetkoming. Drie gemeenten hebben hier positief op gereageerd."

WAAROM DOEN NIET ALLE GEMEENTEN MEE?

"De basishouding van alle gemeenten is positief. Maar ik merk dat sommige nog voorzichtig zijn met het overdragen van verantwoordelijkheden en bevoegdheden aan energiecoöperaties. Ze kunnen nog niet zo goed inschatten hoe het gaat uitpakken als wij bepaalde taken overnemen. Niet gek, want we zijn een relatief jonge organisatie en werken met vrijwilligers. We hebben tijd nodig om onze naam te vestigen en het vertrouwen van de gemeentebesturen te winnen."

HOE GAAN JULLIE DAT VERTROUWEN WINNEN?
“Door te laten zien dan we geen eendagsvlieg zijn, maar een stabiele, degelijke organisatie. We moeten ons ontwikkelen tot een professionele coöperatie. Op den duur willen we mensen in dienst nemen, zodat we niet alleen maar op vrijwilligers hoeven te leunen. Maar dan zijn eerst meer betalende leden nodig. We hebben nu ruim 160 leden, maar willen groeien naar duizend. Om dit te bereiken zijn we momenteel onze pr aan het opschroeven om meer naamsbekendheid te krijgen onder de inwoners van de Kempengemeenten.”

> WE ZIEN DE COMMERCIËLE PARTIJEN NIET ALS CONCURRENTIE

HOE NEMEN JULLIE HET OP TEGEN COMMERCIËLE PARTIJEN?
“Ik zie ze niet als concurrentie, omdat we onszelf niet opstellen als commerciële aanbieder. We werken met ze samen en fungeren als schakel tussen vraag en aanbod, waarbij we vaak als collectieve opdrachtgever optreden. Als zodanig staan we dichtbij de mensen en maken we ons sterk voor hun belangen.”

WERKEN JULLIE AL SAMEN MET DE KEMPENGEMEENTEN?
“We zijn samen met de Kempengemeenten betrokken bij een project waarbij we zonnepanelen op daken van gemeentegebouwen gaan realiseren. We bekijken samen welke gebouwen geschikt zijn. Het maken van goede afspraken maken is belangrijk. Wie is bijvoorbeeld verantwoordelijk voor eventuele reparaties aan de zonnedaken? Dit moet je duidelijk op papier zetten, zodat je later niet voor verrassingen komt te staan.”

LUKT DAT?
“Niet altijd zonder slag of stoot, maar uiteindelijk komen we er altijd uit. Gemeenten zien soms wat beren op de weg. Dit is geen onwil, maar neemt soms wel de wind uit de zeilen. Ik probeer dan altijd een sfeer te creëren waarin we samen naar oplossingen zoeken.”

In de Kempengemeenten is de samenwerking nog pril, maar er is beweging

WILLEM BUITER, ENERGIECOÖRDINATOR VAN DE BRABANTSE KEMPEN

HOE IS HET CONTACT MET KEMPENENERGIE?
“Nog behoorlijk pril. We hebben nog niet veel samengewerkt, maar de eerste initiatieven zijn er. Zo hebben we laatst een bijeenkomst georganiseerd over energiebesparing in de wijkraad Riethoven. Ook loopt er een ondersteuningstraject vanuit de VNG, die middelen beschikbaar stelt om gemeenten te helpen bij het realiseren van de doelen uit het Energieakkoord. In de Kempenregio is KempenEnergie hier ook bij betrokken.”

WERKT KEMPENENERGIE OOK ÉÉN OP ÉÉN SAMEN MET DE AFZONDERLIJKE GEMEENTEN?
“KempenEnergie heeft in Eersel een Energieloket geopend. De gemeente speelt hierin geen rol; dit is echt een initiatief van de coöperatie. Wel heeft KempenEnergie bij alle afzonderlijke gemeenten verzoeken ingediend voor financiële ondersteuning. Het idee is dat de coöperatie bepaalde taken bij gemeenten wegneemt met betrekking tot energiebesparing. En daar mag best wat tegenover staan. Een aantal gemeenten hebben die financiële ondersteuning inmiddels toegezegd.”

EN COMMERCIËLE PARTIJEN DAN?
“Ik denk dat gemeenten liever kiezen voor een lokaal duurzaamheidsinitiatief dan voor een commerciële partij. Een commerciële partij wil een zo hoog mogelijk rendement behalen, terwijl gemeenten meer vertrouwen hebben in ideële doelen. Ook hechten gemeenten veel waarde aan lokaal. De middelen blijven dan in de regio.”

> WE WILLEN ENERGIECOÖPERATIES HELPEN VERDIENMODELLEN TE ONTWIKKELEN

WAAR LOPEN GEMEENTEN TEGENAAN?
“Veel Nederlandse gemeenten – zo ook de Brabantse Kempen – kunnende de rol van energiecoöperaties nog niet goed inschatten. Dat is niet vreemd, want energiecoöperaties zijn een relatief nieuw fenomeen. Lokale overheden zijn daarom vaak nog terughoudend. Ik zie op andere plekken in Nederland wel steeds meer succesvolle samenwerkingen ontstaan, dat biedt mooie inspiratie voor de Kempengemeenten.”

DUS IN DE TOEKOMST: MÉÉR SAMENWERKEN?
“Ik zie zeker beweging ontstaan en ik heb het idee dat het zich zal gaan ontwikkelen. Er lopen initiatieven die ervoor kunnen zorgen dat de samenwerking tussen de Kempengemeenten en KempenEnergie in de toekomst zal toenemen. Zo hebben we onlangs een aanvraag ingediend voor Europese subsidie om energiecoöperaties te helpen verdienmodellen te ontwikkelen. Dat is een lastig vraagstuk voor veel energiecoöperaties. Dit project kan zorgen dat businessmodellen van de grond komen en energiecoöperaties professionaliseren. Als we subsidie krijgen, gaan we KempenEnergie zeker betrekken.”

OVER DE SAMENWERKING
De samenwerkende gemeenten Bergeijk, Bladel, Eersel, Oirschot en Reusel-De Mierden die onder de Brabantse Kempen vallen, willen in 2025 energieneutraal zijn. De lokale energiecoöperatie KempenEnergie is op eigen initiatief met die doelstelling aan de slag gegaan.

Gemeente Deurne en Energyport Peelland profiteren van elkaars aanwezigheid

> **INWONERS, ONDERNEMERS EN COÖPERATIES NEMEN SAMEN INITIATIEF, WIJ FACILITEREN**

Marjolein Jellema-Pardoen, gemeente Deurne

“Met de visie ‘Deurne koerst op eigen kracht’ is gemeente Deurne een nieuwe weg ingeslagen. We richten ons op de eigen kracht van inwoners, die weten immers heel goed wat ze zelf willen en écht belangrijk vinden. Onze rol is faciliterend. Inwoners, ondernemers en coöperaties nemen samen initiatief, wij ondersteunen en maken mogelijk.”

“We werken al sinds de oprichting van Energyport Peelland samen. Het is geen formele samenwerking. De bal ligt bij hen, wij faciliteren. We denken met ze mee bij initiatieven en ondersteunen met subsidies, voor bijvoorbeeld communicatie. We attenderen ze ook op regionale of provinciale subsidiemogelijkheden. Maar ze bepalen hun eigen tempo, we verwachten of eisen niets van ze.”

“We zijn ontzettend blij met de aanwezigheid van de coöperatie. Ze hebben een groot netwerk van bewoners, waardoor ze meer voor elkaar krijgen dan wanneer wij aankloppen. Zo schreven ze onlangs alle basisscholen in Deurne en omgeving aan met het verzoek om zonnepanelen op het dak te plaatsen en verzorgden ze een lespakket om kinderen te informeren over duurzaamheid. Voor een gemeente zijn zulke activiteiten enorm waardevol. Om de actie naar de media toe extra kracht bij te zetten, was de burgemeester aanwezig bij de plaatsing van het eerste paneel. Het maakt ons trots dat we zo’n actieve coöperatie in Deurne hebben. Er zit een aantal ondernemers tussen, die zaken zeer professioneel oppakken. We mogen van geluk spreken dat deze groep vrijwilligers er zo veel vrije tijd insteekt, want die capaciteit – en vaak ook het budget – heeft de gemeente niet.”

> **EEN COÖPERATIE KRIJGT BIJ BURGERS MEER VOOR ELKAAR DAN EEN GEMEENTE**

“Er is op zowel ambtelijk als bestuurlijk niveau contact met Energyport Peelland. Onze gezamenlijke ambitie is om onder burgers en bedrijven aandacht te genereren rondom duurzaamheid. Daarnaast juichen wij het toe dat zij zoeken naar mogelijkheden om duurzame energie lokaal op te wekken. We kunnen zelf namelijk niet de rol van energieleverancier invullen. Het zou geweldig zijn als alle energie in de gemeente straks uit lokale bronnen komt en ook in Deurne wordt gebruikt. Energyport Peelland wil daarin met een biomassaplein een eerste stap zetten door contracten voor de verwerking van gft-stromen aan te gaan met de regiogemeenten. Het huidige contract is afgesloten samen met twintig andere gemeenten en loopt in 2016 af. We moeten ons als opdrachtgever bij aanbestedingen aan bepaalde regels houden. We mogen lokale energiecoöperaties niet zomaar voortrekken. We kunnen in de beoordeling bijvoorbeeld wel meer punten geven aan partijen die met transport de CO_2-uitstoot verminderen. Daarom zoeken we nu uit of we het lokaal verwerken van gft als wegingsfactor in een aanbesteding kunnen meenemen. Dan is een lokale partij al gauw in het voordeel.”

> WIJ WILDEN ENKELE DAKVLAKKEN, DE GEMEENTE KWAM MET EEN HEEL VELD

Martien Bots, Energyport Peelland

“Met Energyport Peelland willen we de regio volledig energieneutraal maken. Samenwerking met gemeente Deurne en andere regiogemeenten is daarvoor onmisbaar. Zij zijn al sinds de start in 2012 in beeld. We houden ze constant op de hoogte van onze activiteiten, want we hebben elkaar nodig. Enerzijds moeten wij ons aan richtlijnen houden en hebben we vergunningen nodig. Anderzijds profiteert de gemeente van onze aanwezigheid, die zich onder meer richt op het duurzamer maken van woningen en het terugdringen van energiegebruik bij bedrijven in de regio. We hebben een vast contactpersoon, maar zitten zelf ook regelmatig met een aantal wethouders om de tafel. Schakelen gaat soepel, we vinden elkaar gemakkelijk.”

“Voor een nieuw project rondom zonne-energie vroegen we de gemeente of zij dakvlakken beschikbaar wilde stellen. We kregen vervolgens de beschikking over een stuk grond van vier hectare. Het is geweldig dat ze met ons meedenken. Voor dat zonnecollectorenveld schrijven we op dit moment als coöperatie de businesscase uit en gaan overleggen met de betreffende buurt. Als dat allemaal rond is, beslist de gemeente of het een definitieve ‘go’ wordt. Ze ondersteunden ons eerder al met een communicatiebudget. Dat gebruikten we voor onze website en om burgers voor te lichten. We werken nu aan een energieloket waarmee we inwoners willen stimuleren om energiebesparende maatregelen te nemen en na te denken over duurzame opwekking.”

“Energiecoöperaties betrekken bij aanbestedingen leeft nog onvoldoende bij gemeenten: onbekend maakt onbemind. Bovendien prevaleren budgetten boven duurzaamheidsdoelstellingen. Als het om geld gaat, verliezen wij het van grote partijen. Regionale en lokale overheden moeten niet alleen roepen dat de duurzaamheidsfactor omhoog moet. Ze moeten daarin ook hun verantwoordelijkheid nemen, zodat we samen een betere wereld achterlaten voor onze kinderen en kleinkinderen.”

“Eind 2016 moet de gemeente de verwerking van gft-stromen opnieuw aanbesteden. Wij willen daarop inspringen met een biomassaplein, waarmee we gezamenlijk met de regio afvalstromen kunnen verwerken. Dat biedt kansen om Deurne en omgeving een eigen gasvoorziening te geven. De centrale ligging van Deurne tussen het innovatieve Eindhoven en Venlo zorgt voor goede samenwerkingskansen. Het plan voor het biomassaplein loopt al langer en was destijds een van de redenen om Energyport Peelland op te richten. We praten nu met de gemeenten, die ons de stromen letterlijk en figuurlijk moeten gunnen. Hoewel het wat ons betreft niet tot een aanbesteding komt. Als ze écht willen dat hun eigen duurzaamheidsdoelstellingen en die uit het Energieakkoord gehaald worden, kiezen ze direct voor ons.”

> **AANBESTEDEN? WAT ONS BETREFT KIEST DE GEMEENTE DIRECT VOOR ONS.**

OVER DE SAMENWERKING

Met hun nieuwe visie stelt gemeente Deurne zich faciliterend op. Coöperatie Energyport Peelland maakt daar gebruik van, maar is verder autonoom in haar beleid. Hoewel de samenwerking niet intensief is, werkt de rolverdeling goed.

Energie-initiatief ook zonder actieve rol gemeente

In de Utrechtse wijk Leidsche Rijn kunnen buurtbewoners met behulp van het lokale initiatief Samen Solar Leidsche Rijn voordelig overstappen op zonne-energie. Een mooi voorbeeld van een lokaal initiatief dat echt van en voor de bewoners is. Joost Brinkman, initiatiefnemer van het project en inwoner van Leidsche Rijn, ging zelf zijn wijk in om mensen over te halen mee te doen aan de actie. “We hebben de gemeente nog niet actief nodig gehad.”

Brinkman startte de eerste actie van Samen Solar Leidsche Rijn vorig jaar. “Ik kwam erachter dat veel mensen weinig afweten van duurzame energie. Dit leek me een mooie manier om het thema onder de aandacht te brengen.” En dus begon hij zijn initiatief in Leidsche Rijn, waarbij deelnemers met korting zonnepanelen konden aanschaffen bij een particuliere leverancier. Uiteindelijk deden tachtig huishoudens mee. Meer dan de doelstelling van 45 daken, waarmee twee lokale basisscholen als beloning een compleet zonnesysteem cadeau kregen.

Brinkman organiseerde open avonden en verspreidde posters door de wijk om bewoners te enthousiasmeren voor zijn actie. De gemeente was hierbij nauwelijks betrokken. “Wel was de wethouder aanwezig bij het uitreiken van de installaties aan de scholen”, zegt Brinkman. “Daaruit spreekt de waardering van de gemeente voor ons project.”

Vanwege het succes krijgt de zonnepanelenactie komend jaar een vervolg. Brinkman zoekt nu lokale partijen om mee samen te werken, zoals een hockeyvereniging en een bierbrouwerij. Ook verwacht Brinkman een grotere rol voor de gemeente. “Vanwege het mooie resultaat heeft de gemeente toegezegd een steentje bij te dragen”, zegt hij. Samen Solar kan bijvoorbeeld gemeentelijke subsidie aanvragen voor ondersteuning van het vervolgtraject. Die tip kreeg Brinkman van een duurzaamheidsambtenaar. “Dat geld kunnen we goed gebruiken, bijvoorbeeld voor communicatie en het huren van een zaaltje.”

Brinkman denkt dat de gemeente in de toekomst meer openstaat voor vergelijkbare initiatieven. Die heeft immers belang bij dit soort acties, meent hij. “De gemeente moet haar duurzaamheidsdoelstellingen halen. Projecten van lokale initiatieven dragen daaraan bij.” Dat de gemeente niet altijd een hele actieve rol kan hebben, is volgens Brinkman logisch. “Gemeenten mogen geen partij kiezen. Ze kunnen moeilijk hun naam verbinden aan een commerciële partij, zoals in ons geval aan de installateur van zonnepanelen. Maar steun van de gemeente voor je project doet ook al veel.”

> **LOKALE INITIATIEVEN DRAGEN BIJ AAN DUURZAAMHEIDSDOELSTELLINGEN VAN DE GEMEENTE**

Gemeente Utrecht stemt rol af op behoefte energie-initiatief

De gemeente Utrecht moedigt lokale energie-initiatieven zoals Samen Solar Leidsche Rijn aan. Maar een actieve rol is niet altijd nodig, vindt Monique Hoogwijk, programmamanager Utrechtse Energie bij de gemeente Utrecht. “Het mooie aan dit initiatief is dat het zonder onze ondersteuning zo’n groot succes is geworden.”

Bij de zonnepanelenactie in Leidsche Rijn van Samen Solar was de gemeente nauwelijks betrokken, Initiatiefnemer Joost Brinkman vroeg daar ook niet om, vertelt Hoogwijk. “Het is gebruikelijk dat een initiatief naar de gemeente stapt met de vraag om subsidie. Joost deed dit niet. Hij regelde het helemaal zelf, onder andere door slim gebruik te maken van zijn eigen netwerk in de wijk.”

De gemeente stimuleerde Brinkmans project wel. “We hebben hem geholpen, bijvoorbeeld door zijn actie via sociale media onder de aandacht te brengen.” Ook kon Samen Solar gebruikmaken van de contacten van de gemeente in Leidsche Rijn. “We hebben hem gekoppeld aan mensen die al wat deden met duurzaamheid in zijn wijk. Zo probeerden we hem een steuntje in de rug te bieden.”

Hoogwijk ziet in Utrecht steeds meer energie-initiatieven ontstaan. “Elke wijk heeft wel een Joost. Sommigen hebben concrete plannen, bij anderen zijn de ideeën nog vaag.” Volgens Hoogwijk is het belangrijk om als gemeente flexibel te zijn en per initiatief te kijken welke rol het beste past. En dat hangt vooral af van de behoefte van het initiatief.

Met een ander Utrechts initiatief, Energie-U, werkt de gemeente bijvoorbeeld actief samen. Samen participeren zij in een project met energieambassadeurs: inwoners die hun buurtgenoten ondersteunen bij het energiezuinig maken van hun woning. “We staan altijd open voor samenwerking”, zegt Hoogwijk. “Een actieve rol van de gemeente is niet altijd nodig. Soms zit een initiatief daar niet op te wachten. Dat was het geval bij de actie van Samen Solar.”

Dit jaar is een nieuwe subsidie gestart voor collectieve initiatieven voor zonne-energie, waarvan ook Brinkman gebruik kan maken. Hoogwijk: “Bijvoorbeeld voor het organiseren van een bijeenkomst, de uitvoering van een haalbaarheidsonderzoek of het maken van een website. De gemeente vindt het belangrijk dit te ondersteunen en het voor initiatieven makkelijker te maken te kiezen voor zonne-energie.”

> **JE MOET ALS GEMEENTE FLEXIBEL ZIJN EN PER INITIATIEF BEKIJKEN WELKE ROL JE PAKT**

De invulling van de toekomstige samenwerking tussen de gemeente en Samen Solar Leidsche Rijn, hangt volgens Hoogwijk af van de initiatiefnemer. “Joost Brinkman heeft de lead. Het is zijn project. Als hij om onze hulp vraagt, dan helpen we. Maar dat initiatief ligt bij hem.” Dat de gemeente openstaat voor samenwerking, staat volgens Hoogwijk buiten kijf. “Hoe kun je zo’n initiatief niet omarmen? De energie spat er vanaf!”

OVER DE SAMENWERKING

Lokaal energie-initiatief Samen Solar Leidsche Rijn is op eigen initiatief begonnen met een zonnepanelenproject in Utrecht. Het initiatief sluit naadloos aan op de duurzaamheidsambities van de gemeente. De gemeente Utrecht heeft nog geen actieve rol, maar draagt het initiatief een warm hart toe. [einde

Moeizame samenwerking gaf Breda DuurSaam juist motivatie

De initiatieven Breda DuurSaam en BRES werken het liefst zoveel mogelijk los van de lokale overheid. Samenwerking tussen de initiatieven en de gemeente Breda is ook geen doel op zich, meent initiatiefnemer Derk Hueting. “Maar soms heb je elkaar nodig en is het handig om samen te werken.”

Breda DuurSaam en de gemeente Breda kwamen elkaar tegen bij het project ZonneWIJde: een zonnepanelenveld van 1,5 hectare op een braakliggend terrein in Breda, dat met crowdfunding is gefinancierd. Breda DuurSaam moest – tot Huetings frustratie – een lang traject met nogal was ambtelijke weerstand en ingewikkelde gemeentelijke procedures doorlopen om een vergunning en een locatie te krijgen. “Het bestuurlijke draagvlak was snel geregeld,” vertelt Hueting. “Het college was positief. Maar het gedoe dat hierop volgde, viel tegen. De gemeente bleek een warboel van loketjes; soms zagen we door de bomen het bos niet meer.”

Desondanks zorgde dit bij Breda DuurSaam juist voor een extra drive om het zonnepanelenpark te realiseren. Hueting: “Het gaf ook energie; we wilden per se laten zien dat we iets van de grond kunnen krijgen. Hoe meer weerstand, hoe meer we gingen duwen en trekken.” Toch heeft Hueting zeker niet alleen tegenwerking ervaren; hij vond binnen de gemeente ook steun voor zijn project. ‘Witte raven’ noemt hij de ambtenaren die hem hielpen. “Zij vochten juist met me mee om dingen voor elkaar te krijgen.”

Inmiddels is de vergunning voor de ZonneWIJde binnen. Hueting hoopt dat de bouw snel kan beginnen. De afspraken tussen Breda DuurSaam en de gemeente staan zwart op wit, zoals een inspanningsverplichting voor de gemeente om een nieuwe plek voor de zonnepanelen te regelen, zodra het braakliggende gebied een bestemming krijgt. Het is volgens Hueting belangrijk dat de afspraken op papier staan. “Het biedt geen garantie, maar is wel een goede stok achter de deur.”

Bij de aanbesteding van het windmolenpark Hazeldonk heeft de gemeente Breda voorwaarden opgenomen waardoor het lokale energie-initiatief BRES betrokken is geraakt. Hueting “Eén daarvan was dat minstens 10 procent van het totaalbedrag van crowdfunding moest komen, door participatie van burgers in het windmolenpark via windobligaties. BRES is ingeschakeld om de obligaties te verkopen. Met succes, want alle obligaties werden verkocht.”

> DE WEERSTAND ZORGDE JUIST VOOR EEN EXTRA DRIVE

Hueting merkt dat de gemeente meer ruimte geeft aan lokale initiatieven. “Er zit zoveel kracht in de samenleving. Daar kun je als gemeente niet meer om heen.” Andere lokale initiatieven die in vergelijkbare trajecten zitten, raadt Hueting dan ook aan om vooral door te zetten, ook als het proces niet altijd soepel verloopt. “Realiseer je dat het geen onwil is van de gemeente, maar dat het vaak aan de organisatiestructuur ligt. Gemeentes bestaan nu eenmaal uit verschillende loketten. Vraag je af of het ook zonder de lokale overheid kan en begin gewoon. Maak het zo leuk dat de samenleving - en dus ook de lokale overheid - graag mee wil doen.”

Gemeente Breda wil het lokale initiatieven makkelijker maken

Een ‘verbinder’, noemt Barbet Hendriks-Punt zichzelf. Als beleidsadviseur duurzaamheid bij de gemeente Breda probeert ze vooral te kijken naar wat wél kan, in plaats van wat níét kan. Zo hoopt ze het lokale energie-initiatieven makkelijker te maken om projecten zoals het zonnepanelenpark ZonneWIJde te realiseren.

Een proces van vallen en opstaan, zo omschrijft Hendriks-Punt het traject rondom de realisatie van de ZonneWIJde. Na een voortvarende start ontstonden regelmatig hobbels op de weg. “In het begin stonden de neuzen dezelfde kant op”, vertelt Hendriks-Punt. “Gaandeweg kwam er meer wrijving. Bijvoorbeeld over het formuleren van voorwaarden voor de bouw van het park. Wie is bijvoorbeeld verantwoordelijk voor het verplaatsen van de ZonneWIJde als het braakliggende terrein een nieuwe bestemming krijgt?” De betrokkenen kwamen hier maar moeilijk uit.

Hoe hebben de partijen het tij gekeerd? Hendriks-Punt: “Door in gesprek te blijven en uit te leggen waarom dingen bij de gemeente gaan zoals ze gaan.” Ze merkt dat initiatiefnemers vaak schrikken van de doorlooptijden bij gemeenten. “Zo ook Breda DuurSaam. Ik probeer dan duidelijk te maken hoe de gemeentelijke paden lopen.” Volgens Hendriks-Punt is er zeker geen sprake van onwil, maar verkeert de gemeente soms in een spagaat. “We willen wel ruimte geven aan initiatieven, maar moeten ook de regels volgen en iedereen gelijk behandelen. Dat maakt het proces soms stroperig.”

In de samenwerking met Breda DuurSaam speelde Hendriks-Punt naar eigen zeggen de rol van verbinder. Ze moest soms flink lobbyen om haar collega's te overtuigen van het ZonneWIJde-project. "Er spelen verschillende belangen", zegt Hendriks-Punt. "De afdeling Grondzaken wil bijvoorbeeld de grond zo gunstig mogelijk exploiteren. Dat kan lastig zijn voor niet-commerciële initiatieven." Uiteindelijk leverde de bemiddeling van Hendriks-Punt het initiatief een vergunning op voor het zonnepark. Hendriks-Punt: "Ondanks de strubbelingen onderweg, is het eindresultaat positief."

Wat heeft de gemeente geleerd van de ZonneWIJde? "Het is belangrijk om bij een volgend project vooraf betere afspraken te maken", zegt Hendriks-Punt. "Wie heeft welke verantwoordelijkheid en wie draagt welke risico's? Spreek ook duidelijk verwachtingen naar elkaar uit. Zo voorkom je scheve gezichten." De gemeente mag volgens Hendriks-Punt in het vervolg best wat meer afstand bewaren. Ze merkt dat die graag de regie naar zich toe trekt. "Maar het is juist goed om het initiatief ook bij het initiatief te laten en als gemeente meer los te laten."

> HET IS GOED OM ALS GEMEENTE MEER LOS TE LATEN

Hendriks-Punt hoopt op meer toenadering tussen gemeente en lokale energie-initiatieven in de toekomst. "Mijn missie is om mensen die iets willen met duurzaamheid, bij elkaar te brengen. Ik wil mensen met elkaar verbinden, binnen én buiten gemeente." Ook is de gemeente Breda van plan vaker een financiële rol te vervullen, bijvoorbeeld door onder gunstige voorwaarden geld te lenen aan lokale duurzame energieprojecten. Die actieve rol is volgens Hendriks-Punt nodig, want het gaat niet hard genoeg met het behalen van de energiedoelstellingen. "De CO2-reductie gaat te langzaam. We moeten stappen zetten."

OVER DE SAMENWERKING

Lokale energie-initiatieven Breda DuurSaam en BRES en de gemeente Breda hebben duurzaamheid hoog op de agenda staan. Ze zoeken nog naar een goede samenwerkingsvorm en leren van lessen uit het verleden.

Gemeente Haaren duurzamer door samenwerking met Duurzame Energie Haaren

> **EEN ENERGIECOÖPERATIE BRENGT VEEL KENNIS IN EEN AMBTELIJKE ORGANISATIE**

Jeroen Oosterling, gemeente Haaren

“Vóór de start van onze samenwerking met Duurzame Energie Haaren hadden we al wel contact gehad, maar dat had nog niet geleid tot meer. Dat lag deels aan de gemeente. Duurzaamheid had minder prioriteit, omdat we andere zaken urgenter vonden. En er was gebrek aan ambtelijke capaciteit. Daarnaast is DEH een actieve coöperatie die zaken ook zonder ondersteuning van ons prima zelf oppakt en uitvoert. We houden nu nog geen rekening met energiecoöperaties bij aanbestedingen en inkoop. Maar de prioriteit verschuift zowel ambtelijk als bestuurlijk steeds meer richting duurzaamheid, dus wellicht dat we het wel opnemen in nieuw beleid.”

“DEH heeft veel kennis. Daar moet je als gemeente gebruik van maken. Een energiecoöperatie is een serieuze partner die veel expertise kan brengen in een ambtelijke organisatie. Sinds we samenwerken met DEH zijn we proactiever, op zowel ambtelijk als bestuurlijk gebied. Duurzaamheid is een steeds belangrijker agendapunt geworden dat ook politiek is doorgedrongen. We denken nu zelfs na over het aanstellen van een medewerker duurzaamheid. Hoewel DEH nog sneller loopt dan wij, zijn we bezig met een forse inhaalslag. Dat wil overigens niet zeggen dat we voorheen niks aan duurzaamheid deden. We lopen onder Nederlandse gemeenten bijvoorbeeld voorop met afkoppeling van regenwater en riool. Ook dat is duurzaamheid.”

“We hebben DEH financieel geholpen met de aanschaf van een warmtecamera en het opstarten van een werkgroep. Het eerstvolgende dat we samen oppakken, is een symposium over duurzaamheid voor burgers. We willen zo te weten komen hoe zij over het onderwerp denken. De gemeente faciliteert de ruimte en helpt mee bij de organisatie. Daarnaast betrekken we DEH proactief bij projecten. Zo werken we aan een grootschalige zonnecentrale waarin zij ons met hun expertise versterken. Je kunt wel zeggen dat we elkaar hebben gevonden!”

> **WE ZIJN BEZIG MET EEN FORSE INHAALSLAG OP DUURZAAMHEID**

“Onze samenwerking is niet vastgelegd op papier. Waarom zou je dat doen als je elkaar verstaat en respecteert? Je kunt beter gewoon lekker aan de slag gaan. We komen ongeveer twee tot drie keer per jaar bij elkaar voor overleg. Tot nu toe verloopt alles buitengewoon soepel en de lijnen zijn kort. We zijn erg blij dat DEH het initiatief nam en ons benaderde. Heel concrete toekomstplannen hebben we nog niet, maar gemeente Haaren – bestaande uit vier dorpen – wil uiteindelijk energieneutraal worden. Voor nu richten we ons eerst op het symposium. Ik vertrouw erop dat er daarna nog veel meer duurzame projecten volgen.”

> WE ZIEN DE GEMEENTE ALS EEN SERIEUZE SAMENWERKINGSPARTNER OP WEG NAAR EEN ENERGIENEUTRAAL HAAREN

Rob Massuger, Coöperatie Duurzame Energie Haaren (DEH)

"Ons eerste contact met gemeente Haaren in 2012 is te danken aan een coöperatiewerkgroep over windenergie. Sindsdien nodigen we de gemeente ook altijd uit voor onze evenementen. Zoals voor Samen Slim met Energie, een proef van DEH met Enexis om het energiegebruik in Haaren beter af te stemmen op lokale energiewinning. Als je vroeg begint met lijntjes uitgooien naar lokale overheden, staan ze niet voor verrassingen als je ineens opduikt voor een samenwerking."

"Het afgelopen half jaar zit de samenwerking in een stroomversnelling. Het onderwerp duurzaamheid is echt geland binnen de gemeente. We bewandelen nu samen een 'transitiepad'. Geen vastgelegde afspraken, maar een mondelinge overeenkomst met gezamenlijke ambities. Dat krijgt steeds meer vorm. Het eerstvolgende actiepunt is de organisatie van een duurzaamheidssymposium. Als je bedenkt dat de ambtelijke capaciteit voor duurzaamheid twee jaar geleden een fractie van een fte was, dan is de huidige focus binnen de gemeente een enorme sprong. Het contrast wordt nog groter met de zonnecentrale waaraan ze werken. Als coöperatie zijn we best trots dat we aan die verandering bijgedragen hebben."

"Gemeente Haaren is lid van DEH. Met meerdere aandelen, maar één stem. Dat geldt voor elk lid, zodat beslissingen eerlijk verlopen. Onder het lidmaatschap kunnen ambtenaren 'gratis' meedoen aan het project Samen Slim met Energie. Dat draagt zeker bij aan de bewustwording binnen de ambtelijke organisatie. We zien dat de gemeente actiever en meer betrokken is dan ooit. Ze hielpen ons met de financiering van een warmtecamera voor woningscans bij isolatieverbeteringen. En ze hebben een eigen zonnepanelensysteem voor intern gebruik. Dat volgde na onze collectieve inkoopactie van zonnepanelen. We hopen natuurlijk dat ze door ons getriggerd zijn."

“Gemeente Haaren houdt geen rekening met ons bij aanbestedingen en inkoop van duurzame energie. Dat is prima, want we zijn ook geen traditionele leverancier. We zien onszelf liever als aanjager van duurzame projecten. Inkomsten die we daaruit genereren, gebruiken we weer als vliegwiel om nieuwe projecten te kunnen initiëren. Dat is onze manier om de lokale economie te stimuleren. We zijn ook niet uit op subsidiegeld, maar zien de gemeente als een belangrijke en serieuze samenwerkings- en gesprekspartner bij het behalen van onze energieneutraal-ambitie. We kunnen altijd sparren, ze staan open voor nieuwe initiatieven. Waar wij hen ondersteunen als kennisbron voor duurzame vraagstukken, faciliteren zij ons met communicatiemogelijkheden of benodigde vergunningen. Hoe cliché ook: samen kun je écht meer dan alleen.”

> DE GEMEENTE IS ACTIEVER EN MEER BETROKKEN DAN OOIT

OVER DE SAMENWERKING

Coöperatie Duurzame Energie Haaren (DEH) is erg ambitieus wat betreft duurzaamheid. Bij gemeente Haaren stond het onderwerp minder hoog op de agenda. Tot de zomer van 2015. Toen presenteerde DEH bij de gemeente een transitieplan. Met succes: de twee partijen vonden elkaar.

Optrekken met gemeente vergroot slagkracht energiecoöperatie

Hof van Twente wil in 2035 energieneutraal zijn. Daarvoor zijn nog flinke stappen nodig. Ondernemers, inwoners en de gemeente besloten daarom de handen ineen te slaan. Samen gaan zij een unieke energiecoöperatie oprichten: Zuiver Hof van Twente. We spraken met ECHT-voorzitter André Oosting, wethouder Wim Meulenkamp en ondernemer Erik Reinderink over het initiatief.

WAT MAAKT ZUIVER HOF VAN TWENTE ZO VERNIEUWEND?

Reinderink: "Het is de eerste keer dat gemeente, inwoners en bedrijven samen in één energiecoöperatie zitten. Dit gebeurt nog nergens anders in Nederland. Eén van de plannen van de coöperatie is het oprichten van een eigen energiebedrijf. De energie gaan we lokaal opwekken uit duurzame-energiebronnen en leveren aan klanten binnen de regio."

Meulenkamp: "In het buitenland bestaan zulke constructies al wel. Wij zijn geïnspireerd door het Duitse Saerbeck, dat de hele elektriciteitsbehoefte van de gemeente duurzaam en lokaal opwekt. De gemeente Saerbeck heeft dit samen met inwoners en ondernemers gerealiseerd."

WAT IS DE KRACHT VAN DEZE CONSTRUCTIE?

Meulenkamp: "Alle activiteiten van Zuiver Hof van Twente zijn erop gericht om ons gezamenlijke doel te behalen: energieneutraal zijn in 2035. Om dit te bereiken, moet je nieuwe wegen durven bewandelen. Anders gaat het niet lukken."

Oosting: "Bij veel duurzaamheidsinitiatieven ontbreekt het aan slagkracht, bijvoorbeeld als lokale ondernemers niet meedoen. Door die partijen te

betrekken en hetzelfde doel voor ogen te houden, krijg je veel meer voor elkaar." Meulenkamp: "Ook de gemeenteraad had oren naar het concept en stemde unaniem in met ons initiatief. Daaruit blijkt hoe hoog de raad duurzaamheid op de agenda heeft staan."

HOE HEBBEN JULLIE DE ROLLEN VERDEELD?

Reinderink: "Iedereen doet mee vanuit zijn eigen rol en eigen belangen. Als ondernemers willen we bijvoorbeeld dat het initiatief meer werkgelegenheid en bedrijvigheid oplevert in Hof van Twente. Inwoners willen weer een zo laag mogelijke energierekening."

Meulenkamp: "Het is belangrijk de rollen duidelijk te definiëren. Wie heeft welke verantwoordelijkheid? Ondernemersverenigingen moeten bijvoorbeeld zorgen dat lokale bedrijven de opgewekte energie afnemen. Zij kunnen dat het beste, want ze spreken dezelfde taal. De gemeente heeft de rol van aanjager, door financieel, bestuurlijk en juridisch voorwaarden te creëren die de ontwikkelingen mogelijk maken."

Oosting: "ECHT gaat buurtambassadeurs inzetten om de inwoners van Hof van Twente te bereiken. De ambassadeurs gaan de buurt in om mensen te adviseren, bijvoorbeeld over energiebesparende maatregelen in huis."

HOE BEVALT DE SAMENWERKING?

Meulenkamp: "Als je met veel verschillende partijen samenwerkt, moet je gestructureerd te werk gaan. Zet ons samen in een hok en er ontstaan duizend ideeën. Soms is het chaos. Het is de uitdaging om die chaos om te zetten in iets concreets. Natuurlijk ontstaat er in dat proces weleens wrijving. Maar wrijving zorgt uiteindelijk voor meer glans."

Reinderink: "Vertrouwen in elkaar is cruciaal. Ook al heb je een andere rol, je moet ervan kunnen uitgaan dat iedereen de doelen van de coöperatie nastreeft."

> **DE GEMEENTERAAD STEMDE UNANIEM IN MET HET INITIATIEF**

WAT GAAN WE NOG MEER VAN ZUIVER HOF VAN TWENTE ZIEN?

Meulenkamp: "We willen vanaf 1 januari 2016 energie leveren aan bedrijven en bewoners. Daarnaast zijn we bezig met verschillende andere initiatieven. Zo hebben we onlangs in het gemeentehuis van Goor een Energieloket geopend. Hier kunnen inwoners en ondernemers uit Hof van Twente terecht voor advies over duurzaam energiegebruik. Eerder kon dat alleen telefonisch."

Reinderink: "We willen niet blijven hangen in idealisme, maar écht aan de slag. We moeten ook geld verdienen, anders komen projecten niet van de grond. Duurzaamheid en economie gaan hand in hand. Zuiver Hof van Twente zal dus geld moeten verdienen, bijvoorbeeld met de levering van groene energie aan inwoners en bedrijven.

HOE MAAK JE DE INWONERS WARM VOOR JULLIE PLANNEN?
Meulenkamp: “Bijvoorbeeld door een deel van de opbrengsten van grootschalige projecten in een gebiedsfonds te storten, waar sociale en leefbaarheidsinitiatieven uit betaald worden. En ervoor zorgen dat inwoners meeprofiteren door lagere energietarieven.”
Oosting: “Je moet bewoners bij projecten betrekken, bijvoorbeeld door ze via crowdfunding te laten participeren.”
Meulenkamp: “Sommige ontwikkelingen roepen weerstand op. Als je bijvoorbeeld ergens windmolens wilt neerzetten, kunnen er omwonenden zijn die zich hiertegen verzetten. Door mensen te laten participeren en zo vroeg mogelijk te betrekken, ontstaat meer draagkracht.”

> WE WILLEN NIET BLIJVEN HANGEN IN IDEALISME, MAAR ÉCHT AAN DE SLAG

NOG TIPS DIE JE ANDEREN WILT MEEGEVEN?
Meulenkamp: “Wees niet bang om dingen helemaal anders te doen. Als je iets unieks wilt bereiken, moet je van de gebaande paden afwijken.”
Reinderink: “Maak je eigen belang ondergeschikt aan het gezamenlijke belang. Dat geldt ook voor ondernemers. Dus niet alleen winst maken met je eigen bedrijf, maar ook verantwoordelijkheid nemen voor een duurzame leefomgeving.”
Oosting: “Zoek elkaar op en werk samen. Alleen ga je misschien sneller, maar samen kom je veel verder.”

OVER DE SAMENWERKING
Gemeente Hof van Twente en het lokale energie-initiatief ECHT participeren samen met lokale ondernemersverenigingen in de energiecoöperatie Zuiver Hof van Twente (in oprichting). Eén van de plannen van de coöperatie is het oprichten van een eigen energiebedrijf.

Samenwerking is de sleutel...

De verhalen van lokale energie-initiatieven en gemeenten schetsen een inspirerend beeld van de praktijk. We zien echte vooruitgang. We zien de eerste windparken en tientallen zonneparken verschijnen. We zien in heel Nederland succesvolle initiatieven voor gezamenlijke inkoop van zonnepanelen. En we zien vooral ook groeiende samenwerking tussen gemeenten en lokale energie-initiatieven

De monitor lokale energie-initiatieven die HIER opgewekt dit najaar voor het eerst publiceert, geeft een goed beeld van de eerste resultaten. Veel initiatieven zijn gericht op energiebesparing, op praktische (isolatie)maatregelen, en soms op nul-op-de-meter projecten. We zien veel enthousiasme. Maar we zien tegelijkertijd ook tegenvallende resultaten. Het realiseren van nul-op-de-meter is complex, en de conversie bij campagnes voor praktische maatregelen vaak laag.

UITEENLOPENDE KARAKTERS

De verhalen laten zien dat de praktijk van samenwerking weerbarstig kan zijn. Gemeenten hebben te maken met langdurige procedures en veel regels. De ene gemeente heeft duurzaamheid belegd bij één afdeling of ambtenaar, de andere heeft het volledig in de organisatie geïntegreerd. Soms ziet de gemeente het burgerinitiatief als de ideale uitvoerder van beleid, andere keren opereert ze alleen. Ook bij lokale initiatieven lopen karakter en kwaliteit sterk uiteen. Van zeer specifieke tot zeer brede ambities, en van vrijwillige burgerinitiatieven tot beginnende maatschappelijke ondernemingen.

LOKALE INITIATIEVEN IN DE LEAD

Samen Solar Leidsche Rijn in Utrecht laat zien dat je met simpele samenwerking al veel kunt bereiken. Duurzame Energie Haaren is een mooi voorbeeld van een coöperatie die de gemeente op sleeptouw neemt en enthousiasmeert voor energiebesparing en duurzaamheid. In Kempen is de samenwerking nog pril, maar zijn de eerste initiatieven al zichtbaar.

STRATEGISCHE SAMENWERKING

Op verschillende manieren krijgt de samenwerking in Breda, Hof van Twente en in Deurne een meer strategisch karakter. Met aan de ene kant een gemeente die de toegevoegde waarde inziet van een nieuw ondernemend maatschappelijk middenveld bij het behalen van de klimaatdoelstellingen. En aan de andere kant burgerinitiatieven die professionaliseren en zich ondernemend opstellen. Ook samenwerking met het lokale bedrijfsleven is hier steeds vanzelfsprekender.

PROFESSIONALISERING NOODZAKELIJK

Steeds weer valt de grote invloed van gedreven individuen op. Bij burgerinitiatieven én gemeenten. Dat zal misschien altijd zo blijven, maar als lokale energie-initiatieven een structurele rol willen spelen in de uitvoering van lokaal energiebeleid, is een zekere professionalisering noodzakelijk. Voor zowel gemeente als initiatief is het belangrijk om de rollen helder te definiëren. Want hoewel het initiatief meer wil zijn dan een club vrijwilligers, is het ook geen commerciële partij.

...naar een duurzame klimaatneutrale omgeving

Vrijwel alle gemeenten in deze publicatie willen binnen enkele tientallen jaren klimaatneutraal zijn. Een zeer ambitieuze doelstelling. De Raad voor de leefomgeving publiceerde onlangs wat nodig is voor een klimaatneutrale gebouwde omgeving: stoppen met aardgas voor verwarming van woningen en kantoren, meer decentrale duurzame energie opwekken en bouwen aan een infrastructuur voor elektrisch vervoer. En dat liefst in twintig jaar.

MAATREGELEN VOOR EN ACHTER DE METER

De maatregelen die nodig zijn om dit te realiseren moeten deels achter de meter plaatsvinden: door energiebesparing, lagetemperatuurverwarming, warmtepompen en zonnepanelen. Andere maatregelen betreffen de infrastructuur: warmtenetten, versterking van elektriciteitsnetten voor piekmomenten, elektrisch vervoer, de ontwikkeling van smart grids en het afbouwen van gasnetten, behalve in gebieden met groen gas.

DE ENERGIEKE SAMENLEVING

Maatregelen voor en achter de meter moeten in samenhang plaatsvinden. Juist vanwege deze combinatie van zijn georganiseerde burgers onmisbaar bij het realiseren van een klimaatneutrale gebouwde omgeving. Klimaatneutraliteit gaat immers niet alleen om techniek, maar minstens zo veel om mensen. Als de gemeente klimaatneutraal wil worden, is samenwerking met de energieke samenleving nodig. Alleen sámen kunnen gemeenten, initiatieven, bedrijfsleven en netwerkbedrijven deze enorme uitdaging aan.

PERSPECTIEF VERBREDEN

Voor lokale energie-initiatieven betekent dit een verbreding van hun perspectief. Niet alleen gericht op één leuk project, maar op het leveren van een relevante en structurele bijdrage op lokaal niveau. Dat vraagt ook om een gemeente die actief investeert in ondernemend maatschappelijk middenveld. Bijvoorbeeld door lokale energie-initiatieven een voorkeurspositie te geven bij de uitvoering van energieprojecten. Voorwaarde is uiteraard wel dat het betrokken burgerinitiatief voldoende professioneel is om het project te kunnen realiseren.

KLANTRELATIESYSTEMEN

Daarnaast is de introductie en verbetering van klantrelatiebeheersystemen zoals KUUB, HOOM en Buurkracht belangrijk voor een systematische energiebesparingsaanpak. Gemeenten, initiatieven en netwerkbedrijven door heel Nederland kunnen hiervan gebruikmaken. De systemen kunnen verder verbeteren door meer samenwerking met aanbieders, zoals bouwers en installateurs. Door meer klantgerichte service en garanties te bieden, beter in te spelen op het energielabelsysteem en ervaringen van bewoners te benutten die succesvolle maatregelen hebben genomen.

TOT SLOT

De opgave om een duurzame, klimaatneutrale gebouwde omgeving te realiseren is enorm en buitengewoon complex. Een van de voorwaarden voor succes is het besef dat gemeenten en het nieuwe ondernemende maatschappelijk middenveld elkaar daarbij nodig hebben. Alleen met die gezamenlijke overtuiging heeft structurele samenwerking aan een klimaatneutrale gebouwde omgeving een echte kans.

Bijlage
Vragenlijst

Belangrijke vragen die de gemeente kan stellen:

OVER DE EIGEN GEMEENTE:

- Hoe kom je op zorgvuldige wijze tot erkenning van het burgerinitiatief? Stel dat er meerdere coöperaties komen?
- Welke ruimte heeft een gemeente binnen het gelijkheidsbeginsel om een burgerinitiatief bepaalde projecten te gunnen?
- Vanuit welke opvattingen en welk beleidskader ga je als gemeente om met burgerinitiatieven? Wat is je besturingsfilosofie?
- Waarom zou een gemeente kiezen voor samenwerking met een burgerinitiatief?
- Kan je als gemeente de totstandkoming en ontwikkeling van burgerinitiatieven actief stimuleren?

OVER HET INITIATIEF:

- Welk karakter heeft het burgerinitiatief? Gaat het om een vrijwilligersorganisatie, een startend bedrijf of een hybride tussenvorm?
- Wat zijn de ambities van het burgerinitiatief? Gaat het met name om de realisatie van een concreet project of om een lokaal energiebedrijf?
- Wat zijn de belangen van het burgerinitiatief?
- Hoe zit het met concurrentie met bestaande adviesbureaus?
- Hoe betrouwbaar is het burgerinitiatief? Wat voor waarborgen biedt het burgerinitiatief? Is er voldoende garantie voor kwaliteit en continuïteit?
- Wie vertegenwoordigt het burgerinitiatief?

Belangrijke vragen die het burgerinitiatief kan stellen:

OVER HET EIGEN INITIATIEF:

- Hebben we de gemeente nodig om het gestelde doel te bereiken?
- Kunnen én willen we een werkrelatie met de overheid aangaan?
- Welke kansen liggen er bij de samenwerking met ambtenaren? Welke problemen kun je verwachten?

OVER DE GEMEENTE:

- Hoe werkt de gemeente?
- Staat de gemeente open voor burgerinitiatieven?
- Hebben we een gezamenlijke visie over de rol van het maatschappelijk middenveld waar wij deel van zijn?
- Heeft de gemeente ambities op het gebied van energiebesparing, duurzame energie en de aanpak van het klimaatprobleem? Zijn gedeelde ambities denkbaar?
- Hoe politiek houdbaar zijn die ambities?
- Is de gemeente bereid rollen te delen of over te dragen?

TERUG NAAR INHOUD